

6

LINEÁRNÍ REGRESNÍ MODEL Y

6.1 Jednorozměrné lineární regresní modely

Vzorová úloha 6.1 *Postup výstavby modelu a regresní diagnostika*

Na úloze **J6.01** *Model teplotní závislosti přechodového tlaku bismutu* ukážeme postup analýzy jednorozměrného lineárního regresního modelu. Houck studoval přechodový tlak bismutu I - II p jako funkci teploty t , str. 501 v cit⁶². Nalezněte lineární regresní model, který bude adekvátní daným datům. Vyšetřete regresní triplet a indikujte vlivné body. Vykazují klasická rezidua normalitu? Vyšetřete rankitový a kvantilový graf.

Řešení:

1. Návrh modelu: na začátku analýzy vždy zařadíme absolutní člen β_0 a navržený regresní model (přímky) bude mít tvar $y = \beta_0 + \beta_1 x$.

2. Předběžná analýza dat: poloha a proměnlivost proměnných y , x se posuzuje na základě průměru a směrodatné odchylky hodnot každé proměnné. *Pearsonův párový korelační koeficient r* ukazuje na vysokou korelaci proměnných y a x .

Proměnná	Průměr	Směrodatná odchylna	Párový korelační koeficient	Spočtená hladina významnosti
y	24859.0	427.41	1.0000	-----
x	30.313	10.701	-0.9983	0.000

3. Odhadování parametrů: klasickou metodou nejmenších čtverců MNČ byly nalezeny nejlepší odhady úseku β_0 a směrnice β_1 . Studentův t -test ukázal při porovnání t -kritéria s kritickou hodnotou $t_{0.95}(23-2) = 2.080$, že úsek (absolutní člen) β_0 je statisticky významný a směrnice β_1 je rovněž statisticky významná.

Parametr	Odhad	Směrodatná odchylna	Test $H_0: b_j$ vs. $H_A: b_j \neq 0$ t-kritérium	hypotéza H_0 je	Hlad. význam.
b_0	26068.0	1.6169E+01	1612.2	Zamítnuta	0.000
b_1	-39.874	5.0419E-01	-79.084	Zamítnuta	0.000

4. Základní statistické charakteristiky: absolutní hodnota párového korelačního koeficientu r ukazuje, že navržený lineární regresní model je statisticky významný. Vysoká

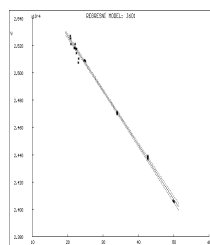
hodnota koeficientu determinace $D = 100 \% r^2$ (99.67 %), představuje procento variability, vysvětlené modelem. Predikovaný koeficient determinace R_p^2 ukazuje na predikční schopnost modelu, je však vyčíslen jinak než r^2 , místo RSC se ve vztahu užíje MEP. Střední kvadratická chyba predikce MEP a Akaikovo informační kritérium AIC se užívají k rozlišení mezi několika navrženými modely. Za optimální se považuje model, pro který dosahuje MEP a AIC minimální hodnotu.

Vícenásobný korelační koeficient, r	: 0.99833
Koeficient determinace, D [%]	: 99.665
Predikovaný koeficient determinace, R_p^2	: 99.804
Střední kvadratická chyba predikce, MEP	: 685.46
Akaikovo informační kritérium, AIC	: 150.54

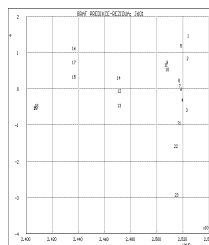
5. Regresní diagnostika: obsahuje pomůcky a postupy pro interaktivní analýzu (a) dat, (b) modelu, (c) metody, což jsou složky tzv. *regresního tripletu*.

Data: Regresní diagnostika se skládá z analýzy několika druhů grafických diagnostik (obr. 6.1-1a, b) a tabulek různých druhů reziduí.

(a) *Analýza klasických reziduí* \hat{e} není příliš spolehlivá, protože klasická rezidua \hat{e} jsou korelovaná, s nekonstantním rozptylem, jeví se normálnější než náhodné chyby (*efekt supernormality*) a nemusí indikovat silně odlehle hodnoty. Grafická analýza \hat{e} vs. \hat{y}_p (obr. 6.1-1b) je schopna indikovat pouze podezřelé body, trend a nekonstantnost rozptylu, tzv. heteroskedasticitu. Míry rozptýlení klasických reziduí by měly dosahovat hodnot blízkých experimentálnímu šumu. *Odhad směrodatné odchylky $s(e)$* by se měl blížit svou velikostí experimentální chybě, kterou je zatížena závisle proměnná y . Odhady šikmosti a špičatosti by měly indikovat Gaussovo normální rozdělení reziduí.

Obr. 6.1-1a Graf regresního modelu, *ADSTAT*.

Obr. 6.1-1b Analýza klasických reziduí, *ADSTAT*.

Bod	Měřená hodnota	Predikovaná hodnota	Směrodatná odchylka	Klasické reziduum	Relativní reziduum
i	$y_{exp, i}$	$y_{vyp, i}$	$s(y_{vyp, i})$	e_i	$e_{r, i}$
1	2.5276E+04	2.5239E+04	7.1310E+00	3.7376E+01	1.4787E-01
2	2.5256E+04	2.5235E+04	7.0971E+00	2.1363E+01	8.4587E-02

3	2.5216E+04	2.5231E+04	7.0635E+00	-1.4649E+01	-5.8095E-02
4	2.5187E+04	2.5195E+04	6.7704E+00	-7.7630E+00	-3.0821E-02
5	2.5217E+04	2.5187E+04	6.7076E+00	3.0212E+01	1.1981E-01
6	2.5187E+04	2.5187E+04	6.7076E+00	2.1178E-01	8.4085E-04
7	2.5177E+04	2.5175E+04	6.6153E+00	2.1738E+00	8.6342E-03
8	2.5177E+04	2.5171E+04	6.5851E+00	6.1612E+00	2.4472E-02
9	2.5098E+04	2.5079E+04	5.9642E+00	1.8871E+01	7.5187E-02
10	2.5093E+04	2.5079E+04	5.9642E+00	1.3871E+01	5.5277E-02
11	2.5088E+04	2.5071E+04	5.9178E+00	1.6845E+01	6.7145E-02
12	2.4711E+04	2.4712E+04	5.5947E+00	-1.2920E+00	-5.2284E-03
13	2.4701E+04	2.4712E+04	5.5947E+00	-1.1292E+01	-4.5715E-02
14	2.4716E+04	2.4708E+04	5.6116E+00	7.6953E+00	3.1135E-02
15	2.4374E+04	2.4365E+04	8.1762E+00	8.6087E+00	3.5319E-02
16	2.4394E+04	2.4365E+04	8.1762E+00	2.8609E+01	1.1728E-01
17	2.4384E+04	2.4365E+04	8.1762E+00	1.8609E+01	7.6315E-02
18	2.4067E+04	2.4078E+04	1.1197E+01	-1.1301E+01	-4.6957E-02
19	2.4057E+04	2.4070E+04	1.1286E+01	-1.3327E+01	-5.5396E-02
20	2.4057E+04	2.4070E+04	1.1286E+01	-1.3327E+01	-5.5396E-02
21	2.5147E+04	2.5171E+04	6.5851E+00	-2.3839E+01	-9.4798E-02
22	2.5107E+04	2.5147E+04	6.4087E+00	-3.9915E+01	-1.5898E-01
23	2.5077E+04	2.5151E+04	6.4374E+00	-7.3902E+01	-2.9470E-01
Reziduální součet čtverců, RSC			: 1.3449E+04		
Průměr absolutních hodnot reziduí, M_e			: 1.8314E+01		
Průměr relativních reziduí, $M_{e,r}$			: 7.3476E-02		
Odhad reziduálního rozptylu, $s^2(e)$			: 6.4043E+02		
Odhad směrodatné odchylky reziduí, $s(e)$			: 2.5307E+01		
Odhad šikmosti reziduí, $g_1(e)$			:-1.098		
Odhad špičatosti reziduí, $g_2(e)$			: 4.689		

(b) **Analýza ostatních reziduí:** Jackknife rezidua indikují odlehlé body, z diagonálních prvků H_{ii} projekční matice H a diagonálních prvků H_{mii} zobecněné projekční matice H_m pouze extrémy. Ostatní druhy reziduí a kritéria v tabulce pak obojí (značeno hvězdičkou u dotyčné hodnoty). Jackknife rezidua $e_{j,i}$ ukazují, že bod č. 23 je odlehlý, stejně tak i Cookova vzdálenost D_i , Atkinsova vzdálenost A_i ukazují na č. 23 a kritérium DF_i pak na č. 23 a věrohodnostní vzdálenosti $LD(b)_i$ a $LD(s^2)_i$ na č. 23 a $LD(b, s^2)_i$ na č. 23. Diagonální prvky H_{ii} projekční matice H ukazují na extrémy č. 18, 19, 20 a 23, diagonální prvky zobecněné H_{mii} projekční matice H_m na extrémy 23.

Indikace vlivných bodů: (* indikuje odlehlý nebo vlivný bod)

Bod	Standardizované reziduuum	Jackknife reziduuum	Predikované reziduuum	Diagonální prvky
i	e_{Si}	$e_{j,i}$	e_{p_i}	H_{ii}
1	1.5393E+00	1.5949E+00	4.0600E+01	7.9400E-02
2	8.7947E-01	8.7453E-01	2.3187E+01	7.8649E-02
3	-6.0282E-01	-5.9345E-01	-1.5887E+01	7.7906E-02
4	-3.1836E-01	-3.1144E-01	-8.3614E+00	7.1573E-02

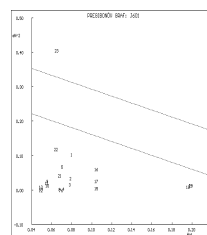
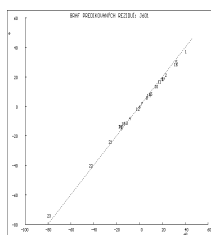
5	1.2381E+00	1.2549E+00	3.2495E+01	7.0253E-02
6	8.6791E-03	8.4700E-03	2.2779E-01	7.0253E-02
7	8.8994E-02	8.6866E-02	2.3333E+00	6.8333E-02
8	2.5215E-01	2.4644E-01	6.6087E+00	6.7709E-02
9	7.6729E-01	7.5952E-01	1.9980E+01	5.5543E-02
10	5.6398E-01	5.5461E-01	1.4686E+01	5.5543E-02
11	6.8463E-01	6.7571E-01	1.7820E+01	5.4683E-02
12	-5.2348E-02	-5.1090E-02	-1.3584E+00	4.8874E-02
13	-4.5753E-01	-4.4874E-01	-1.1872E+01	4.8874E-02
14	3.1184E-01	3.0504E-01	8.0933E+00	4.9171E-02
15	3.5945E-01	3.5187E-01	9.6120E+00	1.0438E-01
16	1.1945E+00	1.2075E+00	3.1943E+01	1.0438E-01
17	7.7699E-01	7.6941E-01	2.0777E+01	1.0438E-01
18	-4.9796E-01	-4.8885E-01	-1.4052E+01	1.9576E-01*
19	-5.8835E-01	-5.7896E-01	-1.6635E+01	1.9889E-01*
20	-5.8835E-01	-5.7896E-01	-1.6635E+01	1.9889E-01*
21	-9.7560E-01	-9.7443E-01	-2.5570E+01	6.7709E-02
22	-1.6304E+00	-1.7025E+00	-4.2650E+01	6.4130E-02
23	-3.0196E+00	-3.9175E+00*	-7.9015E+01	6.4707E-02

Bod	Zobecněné diag. prvky	Cookova vzdálenost	Atkinsonova vzdálenost	Vliv na predikci
i	H_{mii}	D_i	A_i	DF_i
1	1.8327E-01	1.0218E-01	1.5177E+00	4.6838E-01
2	1.1258E-01	3.3013E-02	8.2795E-01	2.5551E-01
3	9.3862E-02	1.5351E-02	5.5896E-01	-1.7250E-01
4	7.6054E-02	3.9067E-03	2.8020E-01	-8.6472E-02
5	1.3812E-01	5.7915E-02	1.1178E+00	3.4496E-01
6	7.0257E-02	2.8459E-06	7.5444E-03	2.3283E-03
7	6.8684E-02	2.9044E-04	7.6230E-02	2.3525E-02
8	7.0531E-02	2.3087E-03	2.1521E-01	6.6415E-02
9	8.2020E-02	1.7311E-02	5.9683E-01	1.8419E-01
10	6.9848E-02	9.3529E-03	4.3582E-01	1.3450E-01
11	7.5782E-02	1.3557E-02	5.2662E-01	1.6252E-01
12	4.8998E-02	7.0407E-05	3.7528E-02	-1.1581E-02
13	5.8355E-02	5.3782E-03	3.2962E-01	-1.0172E-01
14	5.3574E-02	2.5145E-03	2.2478E-01	6.9367E-02
15	1.0989E-01	7.5293E-03	3.8925E-01	1.2013E-01
16	1.6524E-01	8.3153E-02	1.3358E+00	4.1223E-01
17	1.3013E-01	3.5181E-02	8.5115E-01	2.6267E-01
18	2.0526E-01	3.0179E-02	7.8153E-01	-2.4119E-01
19	2.1209E-01	4.2969E-02	9.3477E-01	-2.8847E-01
20	2.1209E-01	4.2969E-02	9.3477E-01	-2.8847E-01
21	1.0996E-01	3.4563E-02	8.5092E-01	-2.6260E-01
22	1.8259E-01	9.1073E-02	1.4441E+00	-4.4566E-01
23	4.7079E-01*	3.1540E-01*	3.3389E+00*	-1.0304E+00*

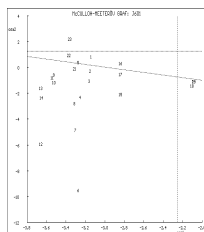
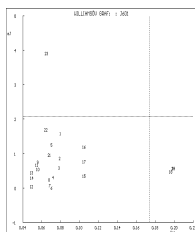
Bod	Věrohodnostní vzdálenosti		
i	$LD(b)_i$	$LD(s^2)_i$	$LD(b, s^2)_i$

1	2.2274E-01	6.6813E-02	3.0813E-01
2	7.2200E-02	5.5015E-04	7.2365E-02
3	3.3602E-02	8.3059E-03	4.1037E-02
4	8.5559E-03	1.7810E-02	2.6036E-02
5	1.2651E-01	1.1418E-02	1.4232E-01
6	6.2339E-06	2.2387E-02	2.2393E-02
7	6.3620E-04	2.2015E-02	2.2624E-02
8	5.0567E-03	1.9460E-02	2.4312E-02
9	3.7889E-02	2.9345E-03	4.0252E-02
10	2.0478E-02	9.7036E-03	2.9602E-02
11	2.9676E-02	5.4651E-03	3.4518E-02
12	1.5422E-04	2.2260E-02	2.2408E-02
13	1.1778E-02	1.3480E-02	2.4862E-02
14	5.5073E-03	1.7986E-02	2.3279E-02
15	1.6487E-02	1.6639E-02	3.2512E-02
16	1.8143E-01	7.7907E-03	1.9472E-01
17	7.6935E-02	2.6720E-03	7.8567E-02
18	6.6012E-02	1.2071E-02	7.6058E-02
19	9.3931E-02	8.8254E-03	1.0036E-01
20	9.3931E-02	8.8254E-03	1.0036E-01
21	7.5584E-02	4.2910E-05	7.5898E-02
22	1.9863E-01	9.7932E-02	3.1641E-01
23	6.8070E-01*	3.8060E+00*	4.9740E+00*

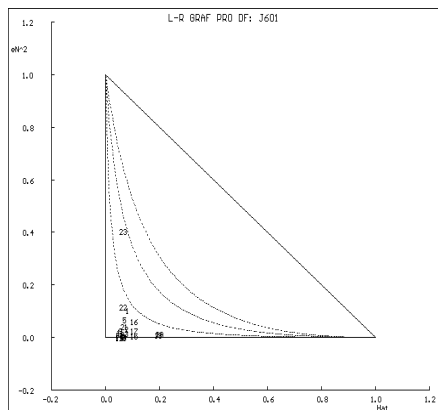
(c) **Grafy vlivných bodů** (obr. 6.1-2) jsou schopny indikovat přítomnost odlehlých hodnot a extrémů. *Graf predikovaných reziduí* ukazuje na odlehlý bod č. 23. *Pregibonův graf* ukazuje na silně vlivný bod č. 23. *Williamsův graf* indikuje č. 23 jako odlehlý bod a extrém č. 18, 19, 20. *McCullohův-Meeterův graf* dokazuje odlehlý bod č. 23, extrém č. 18, 19 a 20. Konečně *L-R graf* dokazuje odlehlý bod č. 23 a současně extrém č. 18, 19, 20. Lze uzavřít, že bod č. 23 je většinou diagnostik prokázán za odlehlý, a proto je vhodné ho dále analyzovat resp. z výběru vyloučit.

Obr. 6.1-2 Grafy vlivných bodů, vlevo graf predikovaných reziduí, a vpravo Pregibonův graf, *ADSTAT*.

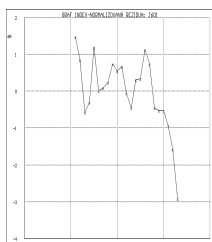
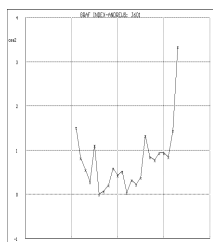

Obr. 6.1-2 Grafy vlivných bodů, vlevo Williamsův graf, a vpravo McCullohův-Meeterův graf, *ADSTAT*.

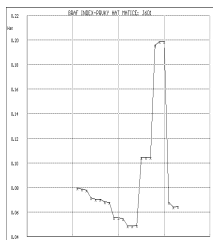

Obr. 6.1-2 Grafy vlivných bodů, L-R graf, *ADSTAT*.

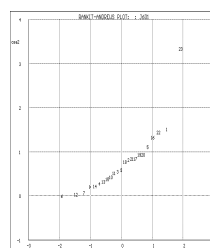
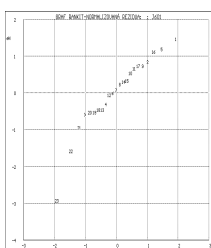
(d) *Indexové grafy* (obr. 6.1-3) upozorňují na *podezřelé body*, a kvantifikují velikost vlivu. *Andrewsův indexový graf* a *graf normovaných reziduí* ukazují na podezřelé body č. 1 a 23. *Indexový graf prvků H projekční matice* pak na extrémní č. 18, 19, 20.

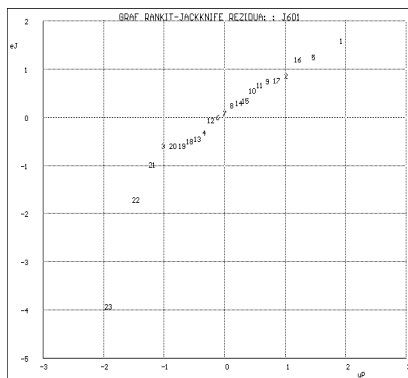
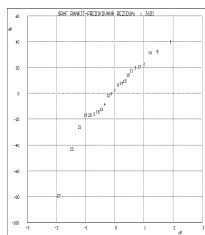

Obr. 6.1-3 Indexové grafy, vlevo, Andrewsův graf, a vpravo graf normovaných reziduí, *ADSTAT*.

Obr. 6.1-3 Graf prvků H-projekční matice, *ADSTAT*.

(e) *Rankitové grafy* (obr. 6.1-4) ukazují vedle normality rozdělení dotyčných reziduí i na vlivné (zde odlehlé) body. *Graf normovaných reziduí* ukazuje na začátku č. 23 a na konci č. 1 jako odlehlé body. *Andrewsův graf* ukazuje bod č. 23 jako odlehlý. *Graf Jackknife reziduí* ukazuje č. 23 jako odlehlý.

Obr. 6.1-4 Rankitové grafy, vlevo, graf normovaných reziduí, a vpravo, Andrewsův graf, *ADSTAT*.

Obr. 6.1-4 Rankitové grafy, vlevo, graf predikovaných reziduí, a vpravo, graf Jackknife reziduí, *ADSTAT*.

Model: *Parciální regresní grafy* a *parciální reziduální grafy* jsou určeny pro vícerozměrné lineární regresní modely a nemají proto u jednorozměrného regresního modelu smysl. Vhodnost modelu se posuzuje přímo v grafu, obsahujícím data a průběh modelové funkce. Je patrné, že v tomto případě je přímka akceptovatelná a data nevykazují nelineární průběh.

Metoda: do této části patří vyšetření splnění základních předpokladů metody nejmenších čtverců MŇČ čili statistické testy předpokladů, za kterých by měla metoda vést k nejlepšímu nestrannému lineárnímu odhadům regresních parametrů:

Fisherův-Snedecorův test významnosti regrese potvrdil, že navržený model je přijat jako významný, jinými slovy: závisle proměnná y a nezávisle proměnná x jsou silně lineárně závislé.

Scottovo kritérium multikolinearity nemá u jednorozměrného regresního modelu smysl.

Cookův-Weisbergův test heteroskedasticity ukazuje, že rezidua vykazují heteroskedasticitu (nekonstantnost rozptylu).

Jarqueův-Berraův test normality reziduí ukazuje, že klasická rezidua nevykazují Gaussovo, normální rozdělení.

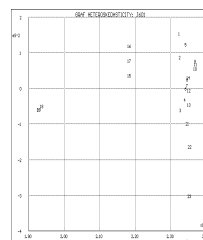
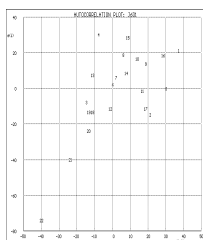
Waldův test autokorelace ukazuje, že klasická rezidua jsou autokorelována. To je vážné upozornění ke zhodnocení provedeného experimentu a dokazuje, že došlo k narušení podmínek, např. objevil se vliv nežádoucího konkurenčního děje (zanedbané proměnné), nevhodných podmínek měření na téže soustavě atd.

Znaménkový test prokazuje, že znaménko klasických reziduí se dostatečně střídá, a proto rezidua nevykazují žádný trend.

TESTOVÁNÍ REGRESNÍHO TRIPLETU (DATA + MODEL + METODA):	
Fisherův-Snedocorův test významnosti regrese, F_{exp}	: 6.2543E+03
Tabulkový kvantil, $F_{1-\alpha}(m-1, n-m)$	: 4.3248E+00
Závěr: Navržený model je přijat jako významný.	
Spočtená hladina významnosti	: 0.000
Scottovo kritérium multikolinearity, M	: -4.07117E-15
Závěr: Navržený model je korektní.	
Cookův-Weisbergův test heteroskedasticity, S_f	: 1.1084E+02
Tabulkový kvantil, $\chi^2_{1-\alpha}(1)$	: 3.8415E+00
Závěr: Rezidua vykazují heteroskedasticitu.	
Spočtená hladina významnosti	: 0.000
Jarqueův-Berraův test normality reziduí, $L(e)$	: 7.3537E+00
Tabulkový kvantil, $\chi^2_{1-\alpha}(2)$	: 5.9915E+00
Závěr: Normalita není přijata.	
Spočtená hladina významnosti	: 0.025
Waldův test autokorelace, W_a	: 3.1791E+01
Tabulkový kvantil, $\chi^2_{1-\alpha}(1)$	: 3.8415E+00
Závěr: Rezidua jsou autokorelována.	
Spočtená hladina významnosti	: 0.000
Znaměkový test, D_t	: -2.5225E+00
Tabulkový kvantil, $N_{1-\alpha/2}$	: 1.6449E+00
Závěr: Rezidua nevykazují trend.	
Spočtená hladina významnosti	: 0.006

Graf autokorelace (obr. 6.1-5) vykazuje přibližně mrak bodů bez výrazné orientace.

Graf heteroskedasticity (obr. 6.1-5) vykazuje klín, což odpovídá heteroskedasticitě, nekonzantnosti podmíněného rozptylu.

Obr. 6.1-5 Vlevo: graf autokorelace, a vpravo: graf heteroskedasticity, *ADSTAT*.

6. Konstrukce zpřesněného modelu:

(a) Po odstranění bodů č. 23 (*kritika dat*) byly nalezeny nové odhady parametrů zpřesněného modelu, když $t_{0,95}(22-2) = 2.086$.

Parametr	Odhad	Směrodatná odchylka	Test $H_0: b_j = 0$ vs. $H_A: b_j \neq 0$		
			t-kritérium	hypotéza H_0 je	Hlad. význam.
b_0	26078.0	12.742	2046.7	Zamítnuta	0.000
b_1	-40.103	0.3930	-102.04	Zamítnuta	0.000

Zpřesněný model (v závorce je uveden vždy odhad směrodatné odchylky parametru)

$$y = 26\,078 (13) - 40.1 (0.4) x$$

je doložen statistickými charakteristikami: *Pearsonův párový korelační koeficient* r , *koeficient determinace* D a *predikovaný korelační koeficient* R_p dosáhly vesměs vysokých hodnot. *Střední kvadratická chyba predikce* MEP a *Akaikovo informační kritérium* AIC dosáhly nižších hodnot než u předešlého modelu, což dokazuje, že zpřesněný model je lepší.

Vícenásobný korelační koeficient, r	: 0.9990
Koeficient determinace, 100 % D [%]	: 99.808
Predikovaný koeficient determinace, R_p^2	: 0.9989
Střední kvadratická chyba predikce, MEP	: 414.22
Akaikovo informační kritérium, AIC	: 132.62

Rezidua nyní vykazují normální rozdělení a nevykazují trend, stále však vykazují heteroskedasticitu, a proto lze doporučit použití metody vážených nejmenších čtverců.

(b) Užitím statistické váhy ($w_i = 1/y_i^2$) kompenzujeme heteroskedasticitu v datech. Obdržíme nové odhady parametrů, když $t_{0,95}(22-2) = 2.086$.

Parametr	Odhad	Směrodatná odchylka	Test $H_0: b_j = 0$ vs. $H_A: b_j \neq 0$		
			t-kritérium	hypotéza H_0 je	Hlad. význam.
b_0	26079.0	12.666	2059.0	Zamítnuta	0.000
b_1	-40.110	0.3860	-103.92	Zamítnuta	0.000

Opravený model má tvar (v závorce je odhad směrodatné odchylky parametru)

$$y = 26\,079 (13) - 40.1 (0.4) x$$

Jelikož došlo ke snížení rozhodujících kritérií, tj. střední kvadratické chyby predikce MEP a Akaikova informačního kritéria AIC , lze považovat tyto odhady za lepší než předešlé. *Pearsonův korelační koeficient* r , a tím pádem i koeficient determinace D vychází nepatrně lepší nebo stejný než u předešlého odhadu bez statistické váhy.

Vícenásobný korelační koeficient, r	: 0.9991
Koeficient determinace, 100 % D [%]	: 99.815
Predikovaný koeficient determinace, R_p^2	: 0.9989
Střední kvadratická chyba predikce, MEP	: 410.29
Akaikovo informační kritérium, AIC	: 132.39

7. Zhodnocení kvality modelu: porovnáním hodnot regresní diagnostiky lze snadno provést zhodnocení *regresního tripletu* získaného lineárního regresního modelu pro upravená data, zbařená odlehých hodnot, metodou vážených nejmenších čtverců. Nalezený a prokázaný model teplotní závislosti přechodového tlaku bismutu má tvar,

(v závorce je vždy uveden odhad směrodatné odchylky parametru)

$$y = 26\,079 (13) - 40.1 (0.4) x$$